

А. В. Омельченко,
д.ю.н., проф.,
завідувач кафедри цивільного та трудового права
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ПИТАННЯ ВИКЛАДАННЯ ПРИВАТНО-ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН ДЛЯ СТУДЕНТІВ ЮРИДИЧНИХ ФАКУЛЬТЕТІВ НЕПРОФІЛЬНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

1. Як відомо, система права поділяється на дві великі підсистеми — публічне право та приватне право.

До підсистеми публічного права відносяться такі галузі права, як конституційне, адміністративне, фінансове, кримінальне право тощо. Методом правового регулювання у публічно-правових галузях є метод підпорядкування зобов'язаних суб'єктів уповноваженим суб'єктам, які мають державно-владні повноваження, виконавчо-розпорядчий метод врегулювання суспільних відносин. Умовно кажучи, нормами галузей публічного права врегульовуються «вертикальні» суспільні відносини.

До підсистеми приватного права відносяться такі галузі права, як цивільне, господарське, торгове, сімейне, трудове право та ін. Методом правового регулювання у приватно-правових галузях є метод рівності сторін, диспозитивний метод врегулювання суспільних відносин. Умовно кажучи, нормами галузей приватного права врегульовуються «горизонтальні» суспільні відносини.

2. Значна перевага протягом тривалого часу кримінально-правового спрямування у викладанні правових дисциплін призвела до того, що викладання дисциплін, узагальнених поняттям «цивільно-правових» або «приватно-правових», не набуло необхідного розвитку.

Програми та навчальні плани підготовки юристів протягом багатьох років були односторонньо орієнтовані лише на підготовку кадрів для правоохоронних органів, а не для роботи в економічній та інших сферах життя суспільства та держави. Це призвело до того, що більшість юристів не мають достатніх знань у сфері приватного права, тобто, по суті, не в повній мірі знають положення майже 50 % норм системи права в цілому.

Ця прогалина приводила до серйозних недоліків у правовому регулюванні та управлінні не лише економікою, але й усією приватно-правовою сферою життя суспільства. Вона негативно

впливає на боротьбу з правопорушеннями, в тому числі кримінальними, у сфері господарської діяльності, з корупцією, з тінізацією та криміналізацією економіки. Для запобігання злочинності в економічній сфері необхідно знати норми саме галузей приватного права, а не лише кримінального права, що встановлюють покарання за вже здійснені злочини в економічній сфері. Слід зазначити, що майже всі економічні правопорушення базуються на глибокому знанні норм галузей приватного права саме з боку правопорушників, які аналітично «будують» відповідні «схеми» порушень відповідних приватно-правових норм. З іншого боку, представникам правоохоронних органів іноді бракує знань у сфері, наприклад цивільного та господарського права, що приводить до зменшення ефективності боротьби з відповідними правопорушеннями.

Крім зазначеного, недостатність відповідних знань у суб'єктів нормотворчої діяльності також дозволяє відображати у проектах нормативно-правових актів норми, використання яких є вигідним для окремих груп осіб, при цьому не відповідаючи інтересам суспільства в цілому.

3. У сучасних умовах реформування системи освіти України набула актуальності проблема професійної підготовки фахівців з правознавства в непрофільних вищих навчальних закладах. Її розв'язання полягає у відродженні українським суспільством національної ідеї, відкритості зарубіжному досвіду, утіленні перспективних технологій викладання. У цьому процесі особливої актуальності та визначального значення набуває методика викладання дисциплін приватно-правового спрямування.

Методика викладання — це оптимальне поєднання загальнодидактичних методів, прийомів і засобів навчання, які застосовуються для організації навчального процесу.

Методика викладання приватно-правових дисциплін поєднує в собі аспекти різних наук: філософії, педагогіки, психології, соціології, етики, естетики тощо. Слід зазначити, що врахування міжпредметних зв'язків методики викладання у вищій школі з іншими науками дає змогу підвищити ефективність досягнення мети навчального процесу.

Серед основних принципів викладання приватно-правових дисциплін слід назвати принципи активності навчання, наочності, систематизації та практичного спрямування отриманих студентами знань.

Важливими є особистісні та професійні якості викладача вищої школи, його особистісно-професійний саморозвиток, готовність до інноваційної діяльності, знання не лише правової теорії, але і правозастосовчої практики.

Слід зазначити, що основні методи викладання приватно-правових дисциплін слід поділити на методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності; методи стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності; методи контролю та самоконтролю за ефективністю навчально-пізнавальної діяльності.

Важливим фактором підвищення ефективності навчально-пізнавальної діяльності студентів є використання інноваційних методів і психолого-педагогічних засад активізації пізнавальної діяльності студентів під час лекційних, семінарських занять і в ході організації самостійної навчальної роботи студентів. Особливу увагу слід звертати на методологічні аспекти організації кредитно-модульного навчання.

4. Висновки та пропозиції.

1. Розробити для всіх юридичних факультетів непрофільних вищих навчальних закладів стандарт юридичної освіти щодо переліку нормативних дисциплін циклу гуманітарної підготовки та нормативних дисциплін циклу професійної та практичної підготовки, які повинні складати не менше 70 % дисциплін навчального плану в цілому. Відповідне місце у цій системі повинні займати дисципліни приватно-правового спрямування.

2. Варіативна частина навчального плану повинна складати не більше 30 % дисциплін і враховувати особливості предмету правового регулювання у відповідній сфері суспільних відносин, для якої здійснюється підготовка юристів (економіка, сільське господарство, транспорт, зв'язок та інформатизація, охорона здоров'я, охорона інтелектуальної власності, сфера культури, правоохоронна сфера тощо).

3. У змісті навчально-методичних матеріалів мають враховуватися особливості предмету та методів правового регулювання у відповідній сфері суспільних відносин, для якої здійснюється підготовка юристів.

4. Строки підготовки юристів на юридичних факультетах непрофільних вищих навчальних закладів повинні бути однаковими та відповідати строкам підготовки юристів у вищих навчальних закладах юридичного профілю та на юридичних факультетах класичних університетів.

5. Програми приватно-правових дисциплін повинні враховувати передовий досвід викладання подібних дисциплін у провідних зарубіжних вищих навчальних закладах.

Стаття надійшла до редакції 24.07.13.

Е. Ф. Демський,
к.ю.н., проф., професор кафедри адміністративного, фінансового
та господарського права Академії праці,
соціальних відносин і туризму;
В. О. Шамрай,
д. держ. упр., проф., заслужений діяч науки і техніки України,
професор кафедри адміністративного, фінансового
та господарського права Академії праці,
соціальних відносин і туризму.

ПРО ПИТАННЯ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ЮРИСТІВ В УКРАЇНІ

Юридична освіта в Україні на сьогодні залишається однією з найпопулярніших. Проте на часі постає питання про концептуальні засади майбутньої підготовки юристів і формування освітньої політики в цій галузі. Зокрема кількості і якості підготовки працівників виходячи із суспільних потреб і соціального значення правової освіти.

Підготовка юристів в Україні здійснюється в державних і приватних вищих навчальних закладах на підставі ліцензій, виданих Міністерством освіти і науки України. Кількість цих навчальних закладів сягає понад 200, а це вражаюча кількість вузів, породжує певні сумніви щодо якості підготовки, особливо враховуючи філії, в яких часом читають лекції і проводять заняття фахівці в галузі права, що самі тільки-но закінчили навчальні заклади і не мають ні теоретичної, ні практичної підготовки, не мають ні навичок, ні певного накопичення правових знань. Бо професійно зрілі юристи-практики і визнані фахівці в юриспруденції на мізерні зарплати працювати не підуть. Виходячи з цього, мабуть і виникають чисельні порушення правниками (особливо у правоохоронних органах) прав, свобод і законних інтересів громадян, про що свідчать масові тортури, неповага до громадян, судові рішення на замовлення тощо.